

Programma van maatregelen Sint-Katelijne-Waver – IJzerenveld (Fase 1)

Rani Reusens en Natasja Reyns

Temse
2019

Gemotiveerd advies

Het was tot op heden enkel mogelijk een bureauonderzoek (projectcode 2018K43) en een landschappelijk bodemonderzoek (projectcode 2018L17) uit te voeren. De initiatiefnemer wenst eerst zekerheid over het verkrijgen van een vergunning voor bijkomende kosten ten aanzien van archeologisch vooronderzoek te maken. Het uitgevoerde vooronderzoek laat echter nog vragen open, waardoor verder archeologisch vooronderzoek nodig is (zie verslag van resultaten). Voor een afweging van de verschillende onderzoeksmethoden die nog in aanmerking komen, verwijzen we naar het onderdeel Onderzoeksmethode in het Programma van maatregelen (zie verder).

Het bureauonderzoek (2018K43) toont aan dat het onderzoeksgebied archeologisch potentieel kent. Gekende archeologische waarden in de omgeving geven aan dat er rekening gehouden moet worden met de mogelijk aanwezigheid van archeologische resten uit de steentijd, de metaaltijden, de late middeleeuwen en de nieuwe tijd. Gezien de gunstige landschappelijke ligging van het terrein zijn ook resten uit andere periodes niet uit te sluiten. De geplande werken binnen het onderzoeksgebied in het kader van de omgevingsvergunning betekenen een bedreiging van het bodemarchief. Gezien het archeologisch potentieel van het terrein en de bedreiging die uitgaat van de geplande werken, komen we tot de conclusie dat bijkomend archeologisch vooronderzoek nodig is.

Naar aanleiding van het archeologisch potentieel dat bleek uit het bureauonderzoek werd een landschappelijk booronderzoek (2018L17) uitgevoerd. Op basis van de vastgestelde bewaring van de oorspronkelijke natuurlijke aardkundige eenheden is er sprake van een laag potentieel voor de aanwezigheid van een goed bewaarde steentijd artefactensite. Verder archeologisch vooronderzoek in functie van steentijd artefactensites is daarom niet gunstig. Aan de andere kant is de bewaring wel voldoende om nog relevante archeologische sporen op het terrein te kunnen aantreffen. Om na te gaan of relevante archeologische sporen aanwezig zijn, is bijkomend archeologisch vooronderzoek nodig. Gezien het archeologisch potentieel van het terrein en de bedreiging die uitgaat van de geplande werken, komen we tot de conclusie dat bijkomend archeologisch vooronderzoek nodig is in de zone waar bodemingrepen gepland worden. De meest aangewezen onderzoeksmethode daarvoor is de uitvoering van een proefsleuvenonderzoek.

Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem

Administratieve gegevens

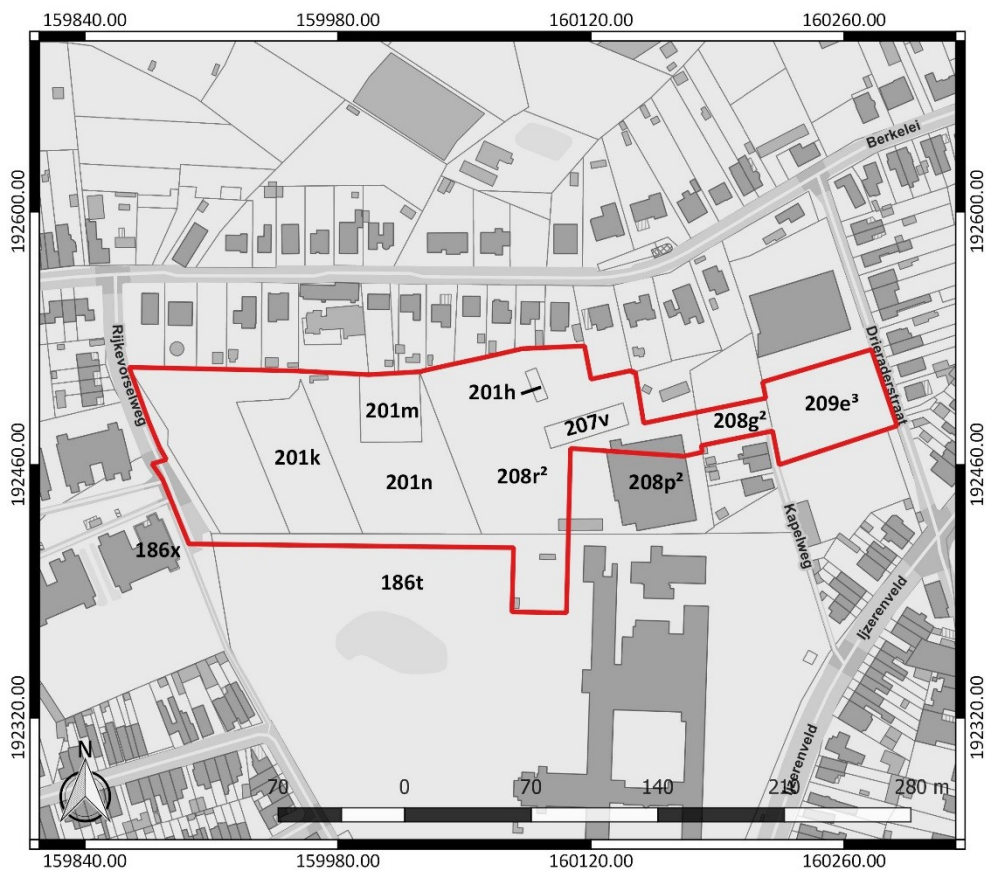
Locatie (provincie, gemeente, deelgemeente, adres, toponiem): Antwerpen, Sint-Katelijne-Waver, Sint-Katelijne-Waver, Ijzerenveld 147, Kretenborg

Bounding box x/y Lambert 72 coördinaten:

- 160275, 192524
- 160106, 192378
- 159898, 192416
- 159865, 192514

Kadastrale percelen: Sint-Katelijne-Waver, Afdeling 2, sectie C, nummers 186t (partim), 186x (partim), 201h, 201k, 201m, 201n, 207v, 208g², 208p² (partim), 208r² (partim), 209e³ en openbaar domein

Kadastraal plan:

Figuur 1: Kadasterplan met aanduiding van het onderzoeksgebied in rood (www.geopunt.be)

Aanleiding van het vooronderzoek

Zie hoofdstuk 2.3.2 van het verslag van resultaten.

Resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem

Zie hoofdstuk 2.4.4 van het verslag van resultaten.

Vraagstelling en onderzoeksdoelen

Doelstelling van een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem is nagaan of archeologische niveaus aanwezig zijn in het projectgebied en op welke diepte, om een verdere inschatting te kunnen maken van de versturende impact van de geplande werken. Ook dient het uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem uitspraken te kunnen doen over de aan- of afwezigheid van een archeologische site binnen het onderzoeksgebied en over het potentieel op kennisvermeerdering.

Volgende onderzoeksvragen dienen te worden behandeld:

- Zijn archeologische sporen aanwezig binnen het onderzoeksgebied en zo ja, wat is de precieze afbakening ervan in de ruimte en in de tijd?
- Wat is het type vindplaats (bewoning, begraving, ...), aanwezig binnen het onderzoeksgebied?
- Wat is de bewaringstoestand van de aangetroffen archeologische sporen?
- Wat is de bewaringstoestand van de aangetroffen materiële cultuur?
- Wat is de potentiële kenniswinst van een eventuele opgraving?
- Is er mogelijkheid tot behoud *in situ* en zijn er eventuele maatregelen nodig om aan het behoudsprincipe te voldoen?
- Indien behoud *in situ* van het archeologisch erfgoed onmogelijk of onwenselijk is in het kader van de geplande bodemingrepen: kan een afbakening gemaakt worden van bepaalde delen van het terrein die voorafgaand aan de werkzaamheden moeten onderzocht worden?

Onderzoeksmethode

De keuze van de methode voor verder vooronderzoek wordt gebaseerd op de volgende vier criteria:

1° is het MOGELIJK deze methode toe te passen op dit terrein?

2° is het NUTTIG deze methode toe te passen op dit terrein (levert het iets op)?

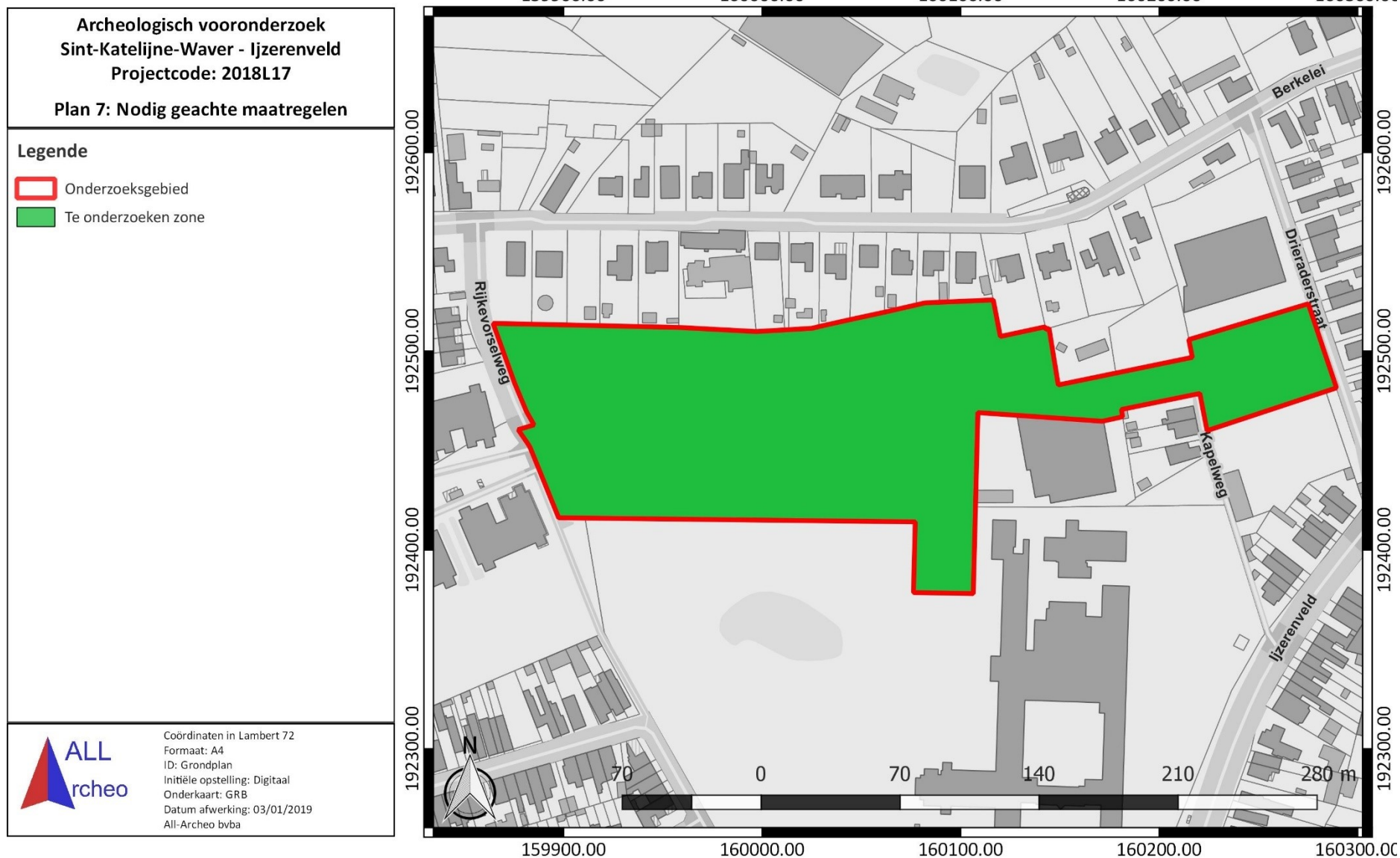
3° is het overdreven SCHADELIJK voor het bodemarchief deze methode toe te passen op dit terrein?

4° is het NOODZAKELIJK deze methode toe te passen op dit terrein (kosten-batenanalyse)?

Geofysisch onderzoek is niet aangewezen omdat dit geen gegevens over de chronologie van de eventueel gedetecteerde fenomenen kan opleveren. Veldkartering is niet mogelijk binnen het onderzoeksgebied, omdat het volledige terrein in gebruik is als grasland. Landschappelijk booronderzoek werd reeds uitgevoerd en toont aan dat bijkomend onderzoek in functie van steentijd artefactensites een te laag potentieel op kennisvermeerdering kent. Wel dient een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd te worden om na te gaan of binnen het onderzoeksgebied relevante archeologische sporen aanwezig zijn. Deze onderzoekstechniek biedt daarvoor voldoende ruimtelijk inzicht en is geschikt omdat een site zonder complexe verticale stratigrafie verwacht wordt.

De onderzoekszone beslaat steeds de oppervlakte van ca. 29940 m², zoals die afgebakend is op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek en landschappelijk bodemonderzoek.

De onderzoeksdoelen zijn succesvol bereikt wanneer de vooropgestelde onderzoeksvragen en de bijkomende onderzoeksvragen die opgesteld worden naar aanleiding van elk assessment beantwoord zijn.

Figuur 2: Situering van het onderzoeksgebied met aanduiding van de zone waar bijkomend archeologisch vooronderzoek nodig is (rood), geprojecteerd op het GRB (www.geopunt.be)

Onderzoekstechnieken

Het bodemarchief dient onderzocht te worden totdat alle aardkundige eenheden onderzocht zijn waarin archeologische sites in primaire positie kunnen voorkomen, die relevant zijn voor de vraagstellingen van het onderzoek.

De bomen mogen gekapt worden tot net boven het maaiveld, maar de stronken en de wortels mogen niet uitgetrokken worden. Dit kan namelijk schade veroorzaken aan het aanwezige bodemarchief. De stronken en de wortels mogen plaatselijk wel uitgefreesd worden. Deze techniek heeft een minder grote negatieve impact op het aanwezige bodemarchief.

Voor aanvang van het proefsleuvenonderzoek dient de aanwezige bebouwing en verharding gesloopt te worden. De uitbraak van ondergrondse massieven dient te gebeuren onder begeleiding van een archeoloog.

Proefsleuvenonderzoek

Voor de gehanteerde onderzoekstechnieken is hoofdstuk 8.6 van de Code van Goede Praktijk van toepassing. Er wordt gewerkt met continue, parallelle proefsleuven. In dat geval heeft het gebruik van 2 m brede sleuven met een tussenafstand van 15 m een hogere trefkans dan 4 m brede sleuven met een tussenafstand van 20 m.¹ De aangelegde proefsleuven dienen een breedte van 2 m te hebben.

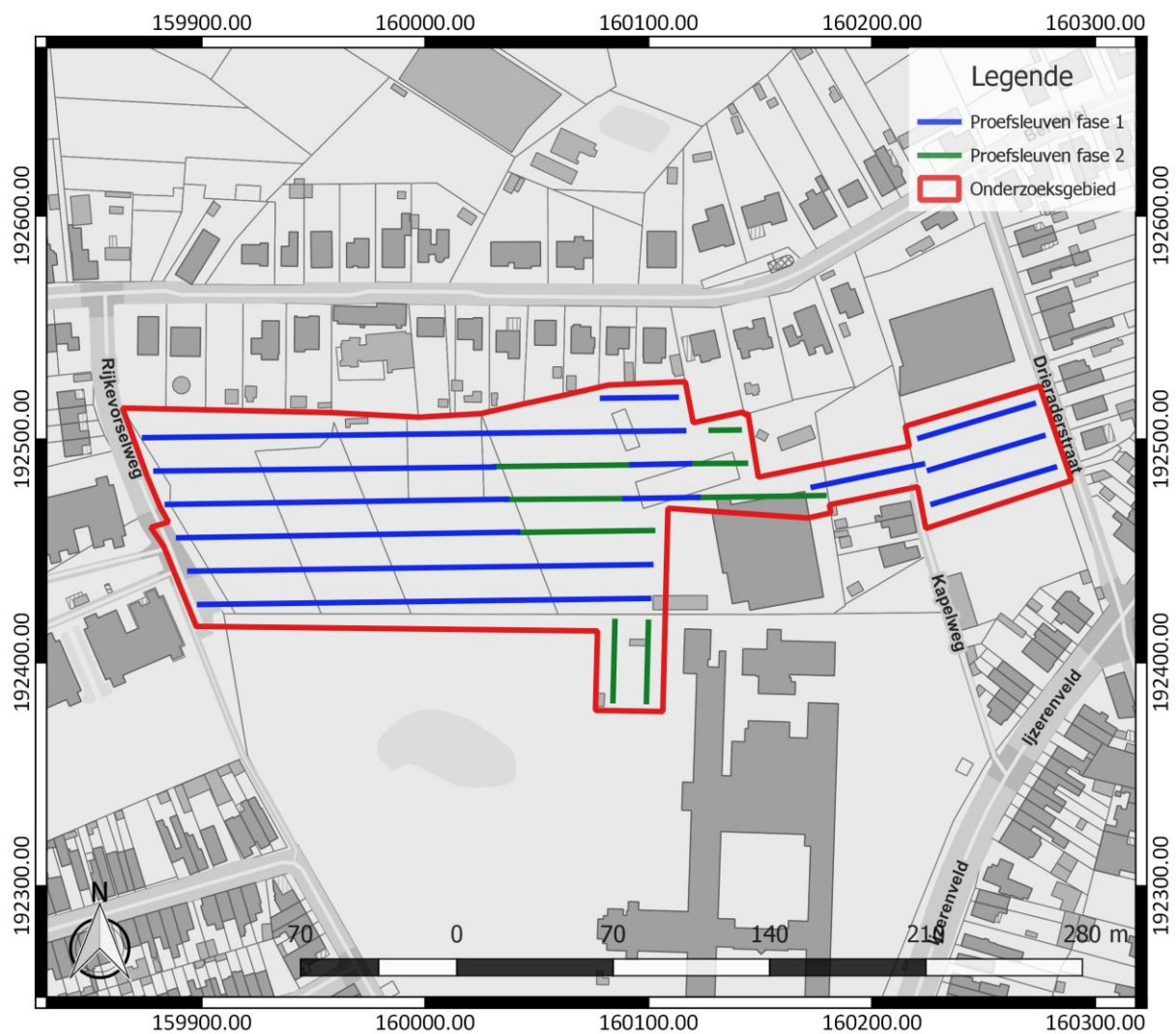
De proefsleuven hebben een maximale tussenafstand van middelpunt tot middelpunt van 15 m. De beoogde oppervlakte die onderzocht dient te worden door middel van proefsleuven, bedraagt minimaal 10 %. Dit wordt behaald aan de hand van het vooropgestelde sleuvenplan, dat voorziet in 1749 lopende m proefsleuven.

Voor een goede selectie moeten de proefsleuven aangevuld worden met kijkvensters en/of dwarssleuven. De oppervlakte hiervan bedraagt minimaal 2,5 % van het onderzoeksgebied. De zijden van de kijkvensters meten maximaal 13 x 13 m. De kijkvensters en/of dwarssleuven moeten voldoende groot zijn om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden.

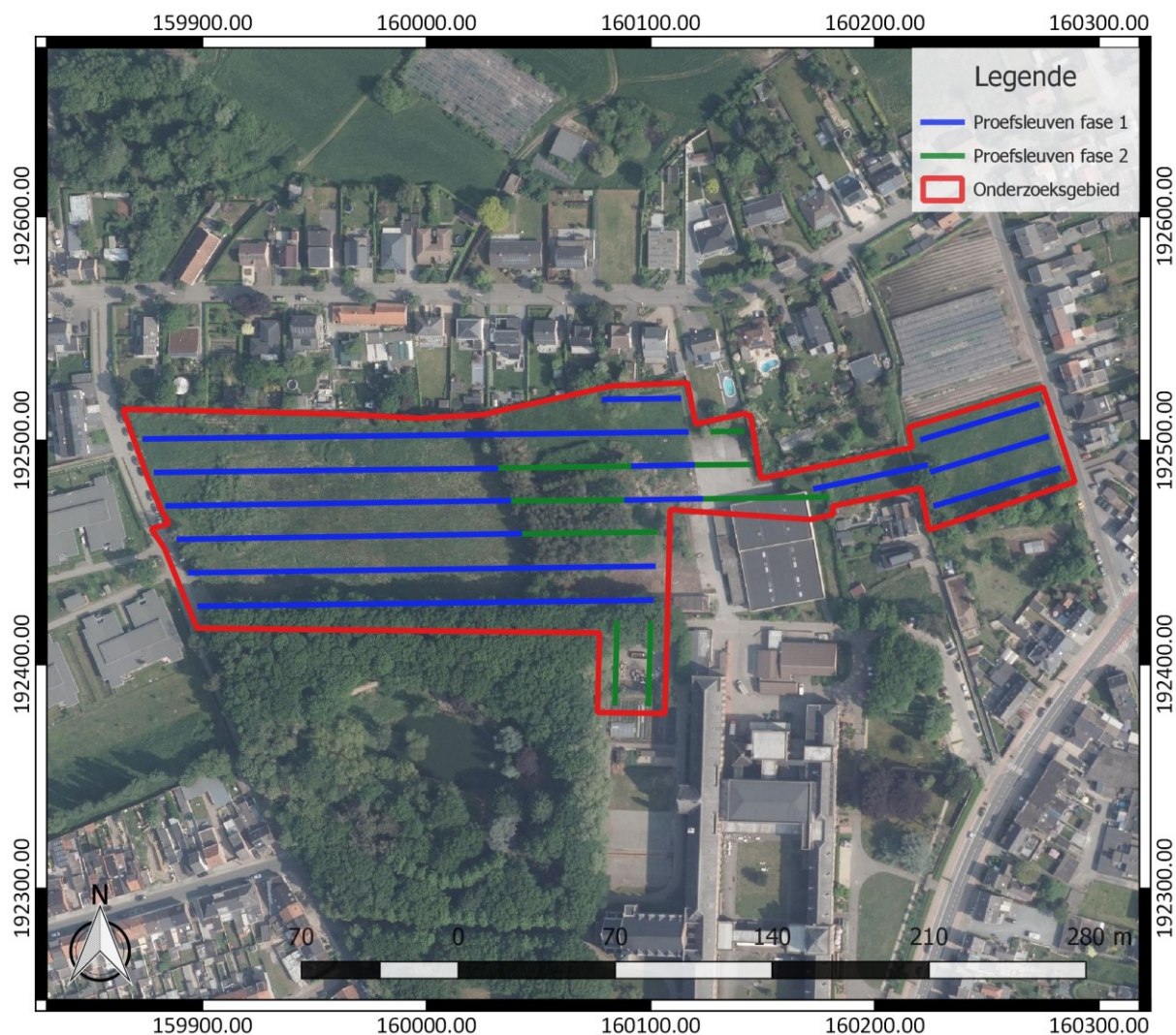
De globale topografie van de omgeving van het terrein helt af naar het oosten en naar het westen toe. Het lijkt daarom het meest aangewezen om de proefsleuven aan te leggen met een oost-west oriëntatie, rekening houdend met de oriëntatie van de grenzen van de zone die onderzocht dient te worden aan de hand van proefsleuven.

Om enige tijdswinst te bekomen, wordt voorzien dat het proefsleuvenonderzoek gefaseerd zal verlopen. In een eerste fase worden proefsleuven aangelegd in de zones die nu reeds onderzoekbaar zijn. Een tweede fase in het proefsleuvenonderzoek kan pas plaatsvinden na het rooien van de nodige bomen en het slopen van de nodige gebouwen en verhardingen. Indien er uit het proefsleuvenonderzoek van fase 1 voldoende aanwijzingen blijken dat de uitvoering van fase 2 een laag archeologisch potentieel kent, dan kan de uitvoering van fase 2 vervallen, op voorwaarde dat dit voldoende gemotiveerd wordt in de nota met de resultaten van de eerste fase van het proefsleuvenonderzoek.

¹ Haneca *et al.* 2016, 48

Figuur 3: Inplanting van de proefsleuven (blauw), weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

Figuur 4: Inplanting van de proefsleuven (blauw), weergegeven op een recente orthofoto (www.geopunt.be)

Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er zijn momenteel geen afwijkingen voorzien ten aanzien van de Code van Goede Praktijk.

Bibliografie

Haneca, K./S. Debruyne/S. Vanhoutte/A. Eryvynck, 2016: *Archeologisch vooronderzoek met proefsleuven. Op zoek naar een optimale strategie*, Brussel.